

INNSATSOMRÅDER MED ARBEIDSSEMINAR OG PLANVERKTØY – TRØNDELAG

Utvikling av tverrfaglige tiltak gjennom hele livsløpet på rusområdet i kommunen.

DelTa

Sammen for rusfaglig kompetanse

Kompetansesenter rus - Midt-Norge
 ST. OLAVS HOSPITAL
UNIVERSITETSSYKEHUSET | TRONDHEIM

Innhold

Planleggingsmodell	4
Dagsorden for planleggingsmøte om oppstartsseminar i DelTa	5
Oppstartseminar	6
Program Oppstartseminar.....	7
Innsatsområde 1 Rusmiddelpolitisk handlingsplan som forebyggende verktøy	10
Innsatsområde 2 Bedre tverrfaglig innsats (BTI)	12
Innsatsområde 3 Tidlig innsats i barnehage og småskole	14
Innsatsområde 4 Barnespor i kommunen: Samtaleverktøy om barn som pårørende	16
Innsatsområde 5 Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter	18
Innsatsområde 6 Familieprogrammet Kjærlighet og Grenser	20
Innsatsområde 7 Foreldrerollen og rusforebygging overfor ungdom	22
Innsatsområde 8 Tidlig innsats overfor ungdom.....	24
Innsatsområde 9 Rusbehandling i kommunen: Modulbaserte arbeidsseminar	26
Innsatsområde 10 Aldring og skadelige rusmiddelvaner	28
Innsatsområde 11 Motiverende Intervju	30
Innsatsområde 12 Nettverksmøte	32
Dagsorden for planleggingsmøte om tiltak og handlingsplan i DelTa.....	34
Mal for handlingsplan	35
Dagsorden for evalueringsmøte om tiltak og handlingsplan i DelTa.....	36
Mal for evaluering	37

Kompetansesenter rus - Midt-Norge (KoRus Midt-Norge) arbeider på oppdrag fra Helsedirektoratet, og skal bistå kommunene med kompetansestøtte på rusområdet sammen med andre statlige aktører.

KoRus Midt-Norge inviterer kommunene til å samarbeide om 2-årige innsatser for å utvikle tverrfaglige tiltak på rusområdet i kommunen.

Sammen arbeider vi etter en planleggingsmodell (se under) som gjør det enkelt å samarbeide tverrfaglig i kommunen. Modellen bygger på forsknings- og erfaringsbasert kunnskap, og samsvarer med anbefalt arbeidsform i Folkehelseloven.

Planleggingmodell i DelTa

Et «Oppstartsseminar» vil danne grunnlag for kommunens valg av innsatsområder i DelTa, etter at samarbeidsavtale med KoRus er inngått.

Dagsorden for planleggingsmøte om oppstartsseminar i DelTa

- Tydeliggjøring av kommunens oppgaver i forkant av oppstartseminaret;
 1. Skaffe oversikt over tiltak på rusområdet i kommunen, inkludert forebyggende tiltak. Her kan rusmiddelpolitisk handlingsplan være et nyttig redskap.
 2. Finne ut hvor skoen trykker med bakgrunn i lokale kartlegginger, Ungdata og Brukerplan.

Vi snakker sammen for å finne svar på følgende spørsmål;

- Hva vil kommunen oppnå gjennom dette seminaret?
- Hvem skal delta på seminaret?
- Hva må kommunen gjøre for å mobilisere de som skal delta?
- Hva blir kommunens oppgaver på seminaret og hvem fra kommunen skal holde innlegg?
- Hva blir KoRus sine oppgaver på seminaret?
- Når skal seminaret gjennomføres?
- Hva skjer i kommunen etter seminaret?
- Behov for nytt planleggingsmøte i kommunen med KoRus?

Det skrives referat fra møtet!

VELKOMMEN!

Oppstartseminar

Samarbeidet mellom KoRus Midt-Norge og kommunen innledes med oppstartseminaret:

«Tverrfaglig samarbeid om rusmiddelforebygging, tidlig innsats og behandling»

På seminaret tar vi for oss muligheter i folkehelsearbeidet og situasjonen på rusområdet i kommunen, basert på blant annet kartleggingsresultater fra Ungdata og Brukerplan. Informasjon fra tjenestene i kommunen, frivillig og privat sektor danner også grunnlag for det videre arbeidet.

Kommunen velger innsatsområder som skal prioriteres (se punkt 1–12 side 8), og blir enige om hvordan tjenestene og sektorene kan samarbeide tverrfaglig om å løse oppgavene. Vi går igjennom planverktøyene i DelTa som gjør det enklere å samarbeide om gjennomføringen i kommunen.

Program Oppstartseminar

PROGRAM	OPPSTARTSEMINAR
BAKGRUNN	Folkehelseloven pålegger kommunene å arbeide systematisk med kartlegging og forebyggende arbeid. Folkehelsearbeid på rusområdet stiller krav til samarbeid i kommunen.
MÅL	Bli enige om hvilke innsatsområder kommunen skal velge. Hvordan samarbeide om oppgavene og videre oppfølging.
MÅLGRUPPE	Aktuelle tjenester i kommunen, politikere, ungdomsråd, eldre-råd, pårørende, brukere, næringsliv og frivillige organisasjoner.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge og representanter fra kommunen.
TID	INNHOLD
08.30 – 09.00	Utviklingsarbeid og tverrfaglig samarbeid om oppgavene Presentasjon av planleggingsverktøy i DelTa v/KoRus Midt-Norge
09.00 – 09.30	Presentasjon av rusmiddelpolitisk handlingsplan. Hvordan fungerer tiltakene i planen? Hva er de viktigste utfordringene i vår kommune? v/ representanter fra kommunen
09.45 – 10.30	Refleksjon i grupper: <ul style="list-style-type: none">■ Hvordan fungerer det tverrfaglige samarbeidet i dag?■ Hva skal til for å lykkes med samarbeidet?
10.30 – 11.15	Hvordan er situasjonen på rusfeltet i vår kommune? Vi får oversikt gjennom presentasjon av lokale kartlegginger, Ungdata og Brukerplan, v/representanter fra kommunen, eventuelt i samarbeid med KoRus Midt-Norge
11.25 – 12.00	Presentasjon av innsatsområdene i DelTa v/KoRus Midt-Norge
12.00 – 12.45	LUNSJ
12.45 – 13.15	Presentasjon av innsatsområdene i DelTa
13.15 – 14.20	Refleksjon i grupper: <ul style="list-style-type: none">■ Hvilke innsatsområder skal vi velge i DelTa?<ul style="list-style-type: none">– med bakgrunn i lokale kartlegginger og kjennskap til utfordringsområder i kommunen.
14.30 – 15.00	Oppsummering av gruppearbeid og informasjon om veien videre med gjennomføring av innsatsområder i kommunen v/representanter fra kommunen og KoRus.

Vi tilbyr videre veiledning, verktøy og arbeidsseminar innen følgende innsatsområder:

1. Rusmiddelpolitisk handlingsplan som forebyggende verktøy
2. Bedre tverrfaglig innsats (BTI)
3. Tidlig innsats i barnehage og småskole
4. Barnespor i kommunen:
Samtaleverktøy om barn som pårørende
5. Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen
– forslag til læringsaktiviteter
6. Familieprogrammet Kjærlighet og Grenser
7. Foreldrerollen og rusforebygging overfor ungdom
8. Tidlig innsats overfor ungdom
9. Rusbehandling i kommunen:
Modulbaserte arbeidsseminar
10. Aldring og skadelige rusmiddelvaner
11. Motiverende Intervju
12. Nettverksmøte

Verktøy til innsatsområder, se lenke:
<https://stolav.no/korus/verktoy-til-innsatsomrader-i-delta>

Rusmiddelpolitisk handlingsplan som forebyggende verktøy

Rusmiddelarbeidet i kommunen bør sees i sammenheng med folkehelsearbeidet og planleggingen etter plan og bygningsloven.

Arbeidet omfatter kommunenes forvaltning av alkoholloven og rusmiddelforebygging. Målet er forebygging overfor hele befolkningen for på den måten å begrense risikofylt eller skadelig rusmiddelbruk.

Alkoholloven gir kommunene mulighet til å føre en alkoholpolitikk tilpasset lokale forhold. Det er krav om at alle kommuner skal ha en alkoholpolitisk handlingsplan (alkohollovens § 1-7d). Forskning viser at bruk av alkohol og narkotika bør sees i sammenheng, blant annet fordi tidlig alkoholdebut kan øke risikoen for senere bruk av narkotika.

Det anbefales at kommunene fører en helhetlig rusmiddelpolitikk, og at dette nedfelles i en rusmiddelpolitisk handlingsplan. Saker som omhandler salgs- og skjenkebevillinger bør ses i sammenheng med behov for tidlig innsats og rehabilitering på rusområdet.

Program 1

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Forskning viser at bruk av rusmiddelpolitiske virkemidler kan beskytte mot utvikling av skadelige rusmiddelvaner i befolkningen.
MÅL	Bli enige om mål og tiltak i rusmiddelpolitikken.
MÅLGRUPPE	Politikere, salgs- og skjenkenæring, skjenkekontrollører, natteravnere, Ungdomsråd/UKS, kommunalt ansatte, næringsliv og andre aktuelle.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge. Representanter fra kommunen.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30	<ul style="list-style-type: none">■ Hva sier forskning om bruk av rusmiddelpolitiske virkemidler som verktøy i folkehelsearbeidet? v/KoRus Midt-Norge■ Refleksjon i grupper: Hva betyr en ansvarlig rusmiddelkultur? Hvilke utfordringer står vi overfor i vårt lokalmiljø?■ Rusmiddelpolitikk og folkehelse i et livsløpsperspektiv, konsekvenser for barn, unge og voksne v/KoRus Midt-Norge■ Rusmiddelpolitisk handlingsplan i kommunen – status og videre arbeid v/kommunal representant

2

BTI er en samarbeidsmodell som skal bidra til tidlig og koordinert innsats overfor barn, unge og familier det er knyttet bekymringer til. BTI er tverrfaglig samhandling satt i system, og kan tilpasses kommunenes eksisterende samarbeid og samordning.

BTI er forankret i den nasjonale satsingen på tidlig intervensjon i rusfeltet med veilederen «Fra bekymring til handling», hvor det anbefales å finne modeller for samhandling. Alle som jobber med barn, unge og familier skal kunne bruke modellen. Voksentesenestene har også et ansvar med å identifisere barn som pårørende.

KoRus tilbyr opplæring i modellen og tilpasning til den enkelte kommune. Dette inkluderer prosessveiledning, bistand til kompetansekartlegging og kompetanseheving, samt nettverksmøter mellom kommuner som arbeider med BTI-modellen.

Modellen inneholder stafettholder og stafettlogg, handlingsveileder og konkrete verktøy.

Program 2

PROGRAM	OPPSTART BTI
BAKGRUNN	Kommunene har utfordringer med å fange opp utsatte barn og unge tidlig nok, og med å tilby et samlet og sammenhengende tjenestetilbud overfor målgruppen.
MÅL	Kvalitetssikre tidlig, helhetlig og koordinert innsats uten oppfølgingsbrudd i samarbeid med foreldre.
MÅLGRUPPE	Ansatte i kommunene som kommer i berøring med gravide, barn, unge og familier det er knyttet en bekymring til. Eksempelvis ansatte i barnehage, skoler, SFO, barnevern, PPT, helsestasjon, leger, kommunal rus og psykiatritjeneste, NAV, kultur og fritid, ruskonsulent, SLT-koordinator og folkehelsekoordinator.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge Representanter fra kommunen: skole, barnehage, barnevern, helsestasjon, PPT og andre.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30	<ul style="list-style-type: none">■ Presentasjon av BTI-modellen v/KoRus Midt Norge■ Tjenestene presenterer hverandre: Hva vet vi om hverandre? Hva trenger de andre å vite om oss? Hva kan min tjeneste bidra med for hjelpe de andre tjenestene til å gjøre en best mulig jobb? v/kommunale representanter■ Samarbeidsarenaer og tiltak: Hvilke samarbeidsarenaer har vi i vår kommune? Hvilke tiltak? Hvordan er de presentert for innbyggerne? v/kommunal representant■ Vi går igjennom handlingsveilederne for tjenestene v/KoRus Midt-Norge■ Verktøyene; Jobbing med case etter modellen■ Veien videre: Hvem trenger undervisning i hva? Hvilke ressurser finnes i kommunen? Var de riktige tjenestene her i dag? Er det andre vi trenger å involvere? Har vi de riktige tiltakene?

3

Barnehageansatte treffer barna og deres foresatte hver dag. De kan mye om barns utvikling, og er derfor i posisjon til å oppdage barn som sliter. Det samme gjelder ansatte i SFO og lærere.

De fleste barn i Norge har det bra, men vi vet også at noen har vanskelige vilkår bla som følge av foreldre som ruser seg, og/eller har psykiske helseproblemer. Dette merker barn tidlig. Rundt disse barna trengs tverrfaglig samarbeid, og det er et uttalt mål fra våre myndigheter å komme tidlig inn med hjelp til familien.

Finnes det fellestrekk som vi kan lære oss å se etter, både hos barna og deres familier? Hvordan skal vi handle på vår bekymring? Vi trenger å trene oss i å være modige nok til å ta tak i disse bekymringene.

Program 3

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Mange som arbeider med barn har begrenset kompetanse på rusproblematikk og psykiske helseproblemer, og syns det er vanskelig å snakke med barn og foreldre om sin bekymring.
MÅL	Å oppdage barn som sliter på grunn av foreldres rus- eller psykiske problemer. Å utvikle rutiner for tidlig innsats slik at barna og familien får den hjelp de trenger.
MÅLGRUPPE	Barnehageansatte, ansatte i SFO og skole, barnevern, PPT, helsestasjon, rus- og psykiske helsetjenester, NAV, kulturskolen, evt. andre.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge og samarbeidspartnere. Representanter fra kommunen: barnevern, barnehage, helsestasjon og andre.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30 Alle dager	To til fire dagers arbeidsseminar med følgende tema: <ul style="list-style-type: none">■ Rus i samfunnet■ Rus i et familieperspektiv. Risiko og beskyttelsesfaktorer■ Rusrelatert samspill i familien■ Tegn og symptomer hos barn som lever i risikoutsatte omsorgssituasjoner■ Lowerk: Taushetsplikt og opplysningsplikt■ Tidlig intervensjon, muligheter og tiltak■ Den nødvendige samtalen: Å snakke med foreldre om vanskelige emner■ Å bli bevisst egne barrierer -hvorfor er dette vanskelig?■ Samtaler med barn om vanskelige tema■ Fra bekymring til handling: Hvordan ny kunnskap kan sette oss i stand til å handle lokalt?■ Rutiner og samarbeid: Hvordan arbeider kommunen med bekymrings saker? Forbedringsområder?■ Praktiske øvelser, jobbing med case

«Barnespor» i kommunen

– Samtaleverktøy om barn som pårørende

Gjennom denne satsingen kan kommunen øke fagfolks kompetanse i å samtale med foreldre som sliter med rus eller psykiske vansker, og snakke med barna om dette.

Helsepersonell i voksenbehandlingen skal sørge for at pasientens barn får informasjon og nødvendig oppfølging når forelderen sliter med alvorlige helsetilstander. Gjennom samtale med forelderen skal helsepersonell avklare hva barna har behov for, og i samarbeid med foreldrene bistå med informasjon og nødvendig oppfølging for barna.

BARNESPOR FOR HELSEPERSONELL

Barnespor 1 – Barnearket er et samtaleverktøy for å snakke med foreldre om barna og livssituasjonen deres. Mot slutten av samtalen føres opplysningene på skjemaet, og skjemaet arkiveres i pasientens journal.

Barnespor 2 – Guide til foreldresamtaler inneholder forslag til hvordan helsepersonell kan møte forelderens reaksjoner, for å sikre barna tilpasset informasjon og nødvendig oppfølging.

Barnespor 3 – Guide til barnesamtaler inneholder forslag til hvordan du kan kommunisere med barn om disse temaene.

Program 4

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Forskning viser at cirka ett av fire norske barn har foreldre som sliter med psykiske vansker eller alkoholproblemer av en slik grad at hverdagen til barnet blir påvirket.
MÅL	Øke kompetansen til ansatte i å snakke med foreldre, og sikre at barna får informasjon og nødvendig oppfølging.
MÅLGRUPPE	Kommunale rus- og helsetjenester, barnevern, NAV, PPT, skoler, barnehager og andre.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge. Representanter fra kommunen: barnevern, kommunelegen, kommunal helsetjeneste og andre.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30	<ul style="list-style-type: none">■ Hvordan blir barna påvirket av foreldre/foresattes situasjon? v/KoRus Midt-Norge■ Helsepersonelloven: Om barnas rett til informasjon v/KoRus Midt-Norge■ Presentasjon av «Opplæringsprogrammet» fra Barns Beste og presentasjon av «Barnespor for helsepersonell» v/KoRus Midt -Norge■ Refleksjon i grupper over Barnespor 1: samtale med pasient/foresatte for å bli kjent med barnas situasjon■ Refleksjon i grupper over Barnespor 2: hvordan møter vi reaksjoner fra pasient/foresatte?■ Samarbeidsrutiner, tiltak og bekymringsmeldinger. Hvordan ivaretar kommunen barnas behov for informasjon og oppfølging? v/barnevern og kommunelege■ Hvordan skal kommunen arbeide videre for å sikre barn som pårørende informasjon og annen oppfølging? v/kommunal representant

Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter

I denne innsatsen får ansatte og skolehelsetjeneste i ungdomskoler og videregående skoler kunnskap om den lokale rusituasjonen blant ungdom, og de får opplæring i læringsaktiviteter om rusforebygging som tar utgangspunkt i læreplanen for de enkelte klassetrinn.

Opplæringen tar utgangspunkt i lokale og regionale tall fra Ungdataundersøkelser, og i støttematerialet «Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter». Sistnevnte er utarbeidet av Kompetansesenter rus – region nord (KoRus-Nord), på oppdrag fra Helsedirektoratet og i nært samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Materialet er først og fremst en støtte til undervisningen om rusmidler og tilpasset relevante kompetansemål i de ulike læreplanene. Det pekes også på andre sentrale elementer i lokalt rusforebyggende arbeid som godt læringsmiljø, lokale forebyggingsplaner, samarbeid med foresatte og andre samarbeidspartnere og foreldremøter på skolen.

Program 5

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Et godt læringsmiljø er den viktigste faktoren som beskytter effektivt mot problemutvikling hos barn og unge. I det rusforebyggende arbeidet i skolen vil derfor en viktig strategi være å arbeide for et godt læringsmiljø for alle elevene. Ifølge forskning kan også det å øke elevenes kunnskap om rusmidler bidra til å påvirke de unges holdninger i gunstig retning.
MÅL	Å gi kjennskap til anbefalingene i støttemateriellet, og styrke skoleansattes kompetanse om den lokale rusituasjonen samt styrke skolens rolle i det rusforebyggende arbeidet.
MÅLGRUPPE	Skoleeiere, rektorer, lærere, miljøterapeuter, skolehelsetjeneste og andre elevtjenester. Det er en fordel at så mange som mulig deltar i opplæringen.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge. Representanter fra kommunen.
TID	PROGRAM
08.30-13.30	<ul style="list-style-type: none">■ Fra programsatsinger i skolen til arbeid med helhetlig læringsmiljø v/KoRus Midt Norge■ Introduksjon til forebygging.no, forebygging.no/skole og «Støttemateriell – Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter» v/KoRus Midt Norge■ Ungdata i Trøndelag: Resultater fra Ungdata, med tall fra Trøndelag og kommunen v/KoRus Midt Norge■ Diskusjon i grupper eller parvis: Kjenner du igjen ungdomskulturen slik den framstilles i Ungdata?■ Rusmiddelforebygging i skolen: Hva, hvorfor og hvordan? v/kommunal representant og KoRus Midt-Norge■ Planlegging på egen skole v/ kommunal representant

KoRus tilbyr opplæring til å bli instruktør i det rusforebyggende familieprogrammet **Kjærlighet** og Grenser.

Kjærlighet og Grenser er et systematisk og kunnskapsbasert program som forebygger alkohol-, narkotika- og tobakksbruk blant tenåringer. Målgruppen for programmet er familier med barn på 7. og/eller 8. trinn, og har solid internasjonal dokumentasjon på effekt.

Kjærlighet og Grenser retter seg mot både ungdom og foreldre, og varer i 8 uker. Programmet styrker beskyttende faktorer og reduserer risikofaktorer. Gode bieffekter er tettere foreldrenettverk og styrking av skole-hjem samarbeid.

Program 6

PROGRAM	KURS
BAKGRUNN	<p>Innholdet i Kjærlighet og Grenser bygger på anerkjent forskning om hva som beskytter mot problemutvikling. Metodene som brukes er beslektet med handlings- og refleksjonsveiledning, motiverende intervju og kognitiv terapi, og bygger først og fremst på refleksjon over hverdagsutfordringer.</p> <p>«Kjærlighet»: styrke kommunikasjon og relasjoner innad i familien.</p> <p>«Grenser»: tydelige voksne når det gjelder regler og roller.</p>
MÅL	<p>Å forsterke beskyttelsesfaktorer og redusere risikofaktorer hos ungdom, samt å styrke kommunikasjon og relasjoner i familien.</p>
MÅLGRUPPE	<p>Lærere, skolehelsetjeneste, miljøarbeidere, PPT-ansatte, familierapeuter eller andre. Det anbefales at kommunen sender minimum to ansatte på opplæring.</p>
INNLEDERE	<p>KoRus Midt-Norge.</p>
TID	PROGRAM DAG 1
09.30 – 16.00	<ul style="list-style-type: none">■ Faktakunnskap om ungdom og rusmidler■ Bakgrunn for «Kjærlighet og Grenser»■ Grunnleggende om oppbyggingen av programmet og samlingene■ Presentasjon av Steg 1 og 2
TID	PROGRAM DAG 2
08.30 – 15.00	<ul style="list-style-type: none">■ Presentasjon av Steg 3–8■ Åpen time: Rekruttering av deltakere til Kjærlighet & Grenser – erfaringer og råd, spørsmål og kommentarer

Foreldrerollen og **rusforebygging** overfor ungdom

Målet med innsatsområdet er å utsette ungdoms alkoholdebut gjennom å bevisstgjøre foreldre på at deres holdninger har innflytelse på ungdoms forhold til alkohol.

KoRus holder dagskurs som skal gjøre tjenestene i kommunen gode til å ha innlegg i foreldremøter på ungdomsskolen som grunnlag for foreldres diskusjon og samtale om temaet i etterkant.

Vi tar utgangspunkt i forskning som viser at foreldres holdninger er viktig for ungdoms forhold til alkohol. Innholdet i foreldremøtene viser til lokale og nasjonale tall fra Ungdata, og til undersøkelser som underbygger denne forskningen.

Program 7

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Engasjement, tett oppfølging, dialog og tydelige grenser fra foreldres side bidrar til lavere forbruk og færre rusrelaterte problemer hos ungdom.
MÅL	Å gjøre tjenestene gode til å ha innlegg om dette tema i foreldremøter, og utvikle rutiner for holdningsskapende arbeid overfor foreldre.
MÅLGRUPPE	Lærere, helsesøster, politi, idrettsledere, kulturarbeidere, barnevern og eventuelt andre som kan snakke med foreldre om dette temaet.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30	<p>Gjennomgang av presentasjoner til bruk i foreldremøter, herunder;</p> <ul style="list-style-type: none">■ Om ungdom og rusmidler, grensesetting og foreldresamarbeid■ Ungdata, lokale og nasjonale resultater■ Å bli tenåringsforeldre og tenåring■ Å være tydelig som forelder■ Risiko med tidlig alkoholdebut■ Informasjon om ulike rusmidler■ Hva kan foreldre gjøre?

8

Hensikten med dette innsatsområdet er å utvikle rutiner for å oppdage ungdommer som står i fare for å utvikle skadelige rusmiddelvaner.

De fleste ungdommer kommer i kontakt med rusmidler i løpet av oppveksten, men det er et fåtall som utvikler avhengighet og alvorlige rusproblemer. De som opplever problemer knyttet til rusbruken sin, er i de fleste tilfeller ungdom som opplever vanskeligheter på flere områder i livet sitt.

Vi vet at jo tidligere ungdommen får hjelp og oppfølging, jo større er sjansen for å mestre tilværelsen senere i livet. For å klare dette må vi arbeide tverrfaglig og ha gode rutiner for samarbeid mellom skole, foreldre, helsetjenester og barnevern. Dette innsatsområdet kan tilpasses kommunens behov. Det vil også være anledning til å trekke inn problemstillinger knyttet til selvskading og selvmordsforebygging. Tall fra Ungdata-undersøkelsen vil være viktige i arbeidet med tidlig innsats overfor ungdom.

Program 8

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	For å kunne gripe tidlig inn i problemutvikling må vi arbeide tverrfaglig, og ha gode rutiner for samarbeid mellom skole, foreldre, helsetjenester og barnevern.
MÅL	Å utvikle rutiner og det tverrfaglige samarbeidet slik at ungdom og familie får hjelp så tidlig som mulig. Økt handlingskompetanse i møte med ungdom.
MÅLGRUPPE	Skole, PPT, barnevern, helsestasjon, psykiatritjeneste, NAV, politi og andre. BUP og rusteam kan også være aktuelle.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge og representanter fra kommunen. Eventuelt andre kompetansesentra, for eksempel Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).
TID	PROGRAM
09.00 – 15.30	<ul style="list-style-type: none">■ Ungdom og regulering av følelser. Hva er normalt? Når er det grunn til bekymring? v/KoRus Midt-Norge og ev. RVTS Midt-Norge■ Refleksjon i grupper: Når er det grunn til bekymring?■ Hva kan vi som kommune tilby, og når må vi søke samarbeid med andre aktører? v/kommunal representant■ Refleksjon i grupper: Hvordan handler vi sammen på vår bekymring? Hvordan skaper vi dialog med den det gjelder?■ Oppsummering av gruppearbeid og refleksjon i plenum■ Hvordan arbeider vi videre med dette i kommunen? v/kommunal representant

Rusbehandling i kommunen:
Modulbaserte **arbeidsseminar**

9
Dette innsatsområdet handler om behandling, samarbeid og koordinering av tilbudet til mennesker med rusmiddelproblemer og sammensatte hjelpebehov som en følge av dette. Vi tar utgangspunkt i brukerens og pårørendes behov.

Kommunene blir pålagt stadig større oppgaver knyttet til behandling og oppfølging av personer med sammensatt problematikk innen rus- og psykisk helse. Mye av dette er beskrevet i ulike veiledere som KoRus til en hver tid har ansvar for å implementere.

KoRus tilbyr arbeidsseminar og fagdager som kan tilrettelegges etter kommunens behov innenfor dette området, i samarbeid med den enkelte kommune.

Noen eksempler kan være arbeid med ROP-pasienter, bruk av tvang, individuell plan og koordinering iht. § 7-3 i Lov om helse- og omsorgstjenester i kommunene, utfordringer knyttet til hasj-bruk, arbeid med pårørende etc.

Program 9

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Kommunene blir pålagt stadig større oppgaver knyttet til behandling og oppfølging av personer med sammensatt problematikk innen rus- og psykisk helse.
MÅL	Utvikle gode rutiner for behandling og oppfølging av mennesker med rusmiddelproblemer og derav sammensatte hjelpebehov.
MÅLGRUPPE	Ansatte i kommunen som har ansvar for oppfølging og behandling av rusavhengige; Koordinerende enhet, NAV, helsetjeneste, psykiatritjeneste, lege, bruker- og pårørendeorganisasjoner og andre.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge. Spesialisthelsetjenesten. Representanter fra kommunen. Brukerrepresentanter.
	PROGRAM
	Program utarbeides i samarbeid med den enkelte kommune etter hvilke tema kommunen ønsker å sette fokus på.

Aldring og skadelige rusmiddelvaner

Innsatsområdet handler om hvordan vi kan komme tidlig inn med hjelp, og hvordan vi kan løse helsemessige og etiske utfordringer knyttet til både alkohol og skadelig bruk av medikamenter blant eldre.

Kanskje er det slik at eldre ikke får god nok hjelp, verken med rusproblemene sine eller andre typer hjelpebehov? Pårørende er også en viktig målgruppe for dette arbeidet.

Tabu og forutinntatte holdninger kan stenge for gode dialoger og nødvendige hjelpetiltak, både hos pasientene selv, hos pårørende og hos personer i hjelpetjenestene. Kanskje er det også slik at hos noen pasienter ligger rusproblemene til grunn for en rekke andre helseproblemer, eks. fallulykker, tidlig demensutvikling, feil/underernæring.

Kartleggingsverktøyet Brukerplan kan danne et godt grunnlag for tverrfaglig samarbeid i kommunen, og for samarbeid med spesialisthelsetjenesten på dette området.

Program 10

PROGRAM	ARBEIDSSEMINAR
BAKGRUNN	Befolkningen blir eldre, og alkoholforbruket blant voksne går opp. Kommunene har god kompetanse på både eldre og rus, men tradisjonen for samarbeid mellom disse tjenestene varierer.
MÅL	Å sette temaet på dagsorden i kommunen, og heve kompetansen til de ansatte. Tverrfaglig samarbeid. AUDIT som et verktøy i arbeidet. Synliggjøring av pårørende.
MÅLGRUPPE	Ansatte i hjemmetjeneste, institusjoner for eldre, NAV, kommunal helsetjeneste, psykiatritjeneste, politikere, organisasjoner, eldreråd, pensjonistlag, pårørende og andre.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge. Representanter fra kommunen.
TID	PROGRAM
09.00 – 15.00	<ul style="list-style-type: none">■ Aldring og skadelige rusmiddelvaner v/ KoRus Midt-Norge■ Vi ser nærmere på situasjonen i vår kommune, med utgangspunkt i rusmiddelpolitisk handlingsplan, kartlegging i Brukerplan, evt. andre planer, organisering, ansvar v/ kommunal representant■ Refleksjon i grupper: Hvordan håndterer vi dette i praksis?■ Pårørende til eldre med skadelig rusmiddelbruk v/ representant for Lærings- og mestringssenteret■ Refleksjon i grupper: Hvordan er samarbeidsrutinene i vår kommune?■ Oppsummering og refleksjoner i plenum■ Hvordan vil kommunen arbeide videre med dette? v/ kommunal representant

Introduksjonskurs i grunnleggende Motiverende Intervju, med veiledningsdager.

Motiverende Intervju(MI) er en målrettet, klientsentrert samtalemetode for å motivere til atferdsendring og endring. Motiverende Intervju egner seg godt til arbeid med mennesker med behov for atferds- og livsstilsendring (rus, kosthold, fysisk trening etc.).

MI kan brukes på mange områder der endring av problematisk atferd er ønskelig, for eksempel i forbindelse med avhengighetsproblematikk, foreldreveiledning, rådgivning og i konsultasjon. Kurset krever ingen forkunnskaper i MI. Det består av et introduksjonskurs med veiledning. Antall kursdager kan variere fra 3–6 dager, etter avtale med kommunen. Det forventes at alle som går kurset leverer et transkribert intervju, som vil bli kodet ved MI-analyse i Bergen med individuell tilbakemelding.

Alle som gjennomfører dette kurset får kursbevis.

Program 11

PROGRAM	KURS
BAKGRUNN	I vårt arbeid med mennesker møter vi mange med endringsbehov.
MÅL	Utvikle kommunikasjonsferdigheter til bruk i endringsarbeid.
MÅLGRUPPE	Alle som i sitt arbeid møter mennesker med utfordringer.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge.
TID	PROGRAM DAG 1
09.00 – 15.00	<p>Hovedtema for dagen er kommunikasjonsferdigheter.</p> <ul style="list-style-type: none">■ Introduksjon: MI som samtalestil, grunnleggende prinsipper og kommunikasjonsferdigheter.■ Hva er MI ?<ul style="list-style-type: none">■ Spørsmål■ Bekreftelser■ Refleksjoner■ Oppsummeringer■ Teori og øvelser■ Oppsummering
TID	PROGRAM DAG 2
09.00 – 15.30	<p>Hovedtema for dagen er «endringssnakk».</p> <ul style="list-style-type: none">■ Hvordan gjenkjenne og hente ut endringssnakk?■ Teori og øvelser■ Hvordan gjenkjenne og hente ut endringssnakk?■ Hva nå?■ Oppsummering <p>Tema for de andre kursdagene er fordypning i tema fra dag 1. og 2. samt veiledning på innlevert intervju.</p>

Nettverksmøte

Nettverksmøter er en intervensjon og behandlingsform som gjennom brukermedvirkning og mobilisering av det sosiale nettverk, kan utløse ressurser til støtte og problemløsning.

Her kan hovedpersonen invitere de personene som er viktig for seg til å snakke om det som er vanskelig i hovedpersonens liv. Sammen kan de prøve å finne løsninger som kan være til hjelp. Opplæringen har som mål å gi tilstrekkelig kompetanse til at kursdeltakerne kan lede nettverksmøter. Dette er en to-dagers opplæring med teori, rollespill og refleksjoner.

Nettverksmøtet erstatter ikke andre terapiformer selv om det kan være hovedmetoden når en anser dette som hensiktsmessig. Det brukes på linje med og som supplement til andre terapimetoder. Nettverksmøtet brukes ved kriser, men det må ikke nødvendigvis dreie seg om en følelsesmessig krise eller en krise i en akutt fase. Kriser kan være situasjoner der ens vanlige atferd og reaksjoner ikke lenger kan brukes for å håndtere problemene, slik at en må ta i bruk ukjente mestringsteknikker. Nettverksmøtet kan også være nyttig når hovedpersonen opplever at problemene fastholdes eller videreutvikles.

Det er mulighet for veiledning i etterkant av kurset. Dette avtales med hver enkelt arbeidsplass/arbeidsgiver.

Program 12

PROGRAM	KURS
BAKGRUNN	Nasjonale føringer i veilederne «Pårørende – en ressurs» og «Sammen om mestring», fremhever betydningen av nettverksmøte som en arbeidsmetode som ivaretar brukermedvirkning, og ser pårørende som en viktig ressurs i behandlingen.
MÅL	Dette er en opplæring i å bli møteleder i nettverksmøter.
MÅLGRUPPE	Rus - og psykisk helsetjeneste, helsestasjon, skole, SLT-koordinator, PPT, eventuelt andre.
INNLEDERE	KoRus Midt-Norge i samarbeid med NAPHA.
TID	PROGRAM DAG 1
09.00-15.00	<ul style="list-style-type: none">■ Rask intervensjon i akutte kriser■ Når brukes nettverksmøtet?■ Hvem inviteres og hvem inviterer til møtet?■ Hvor holdes møtet?■ Praktiske forhold rundt møtet■ Nettverkstalen■ Gjennomføring av møtet■ Nettverksspiralen
TID	PROGRAM DAG 2
09.00-15.00	<ul style="list-style-type: none">■ Motivasjon■ Avklaring av taushetsplikt■ Kartlegging av nettverk■ Barn og nettverksmøtet■ Kan nettverksmøtet alltid brukes?■ Avslutning av møtet■ Tid for diskusjon og refleksjon

Dagsorden for planleggingsmøte om tiltak og handlingsplan i DelTa

Målet med møtet er å se nærmere på hvilke tiltak kommunen vil utvikle, og hvordan kommunen kan organisere samarbeidet om oppgavene og sette dette inn i «mal for handlingsplan».

TIDSRAMME:

Ca. tre timer

Kommunen gjør kort rede for sitt valg av innsatsområde i «DelTa». Vi går gjennom informasjon, innhold og materiell for dette;

- Hvilke tiltak vil kommunen konkret utvikle innenfor dette innsatsområdet?
- Hva vil kommunen oppnå gjennom disse tiltakene?
- Hvem skal delta i utviklingen av tiltakene i kommunen?
- Hvordan skal arbeidet med utvikling av tiltakene organiseres i kommunen?

Vi går gjennom programmet for arbeidsseminaret og reflekterer rundt følgende spørsmål

- Hvordan organisere gjennomføringen av arbeidsseminaret i kommunen?
- Hvem skal forelese fra kommunen?
- Hvem skal delta?

VELKOMMEN!

Mal for handlingsplan

Kommunen må utarbeide forslag til handlingsplan før arbeidsseminaret gjennomføres i kommunen. Handlingsplanen bør presenteres på arbeidsseminaret.

Navn på kommunen	
Hvilket av innsatsområdene og arbeidsseminarene har vi valgt?	
Hvem sitter i den tverrfaglige arbeidsgruppen som har ansvar for gjennomføring av tiltak på innsatsområdet?	
Er temaet forankret i rusmiddelpolitisk handlingsplan i kommunen eller annet planverk?	
Hvilke konkrete mål og tiltak vil vi utvikle innenfor dette innsatsområdet? Beskriv kort Eks; utvikle rutiner i barnehagene for melding av saker til barnevernet,	
Beskriv konkret hvilke oppgaver vi må gjøre for å gjennomføre tiltaket	
Hvem skal gjøre de enkelte oppgavene?	
Når skal det gjøres - beskriv en enkel fremdriftsplan	
Hvilke tjenester har ansvaret for å gjennomføre tiltakene over tid i kommunen etter utviklingsperioden?	
Hvem er kontaktperson i kommunen inn mot Kompetansesenter rus – Midt-Norge?	Navn: E-mail adresse:

Dagsorden for evalueringsmøte om tiltak og handlingsplan i DelTa

Målet med møtet er å se nærmere på hvilke tiltak kommunen har gjennomført, skape bevissthet om hva vi har oppnådd og å lære noe av det vi gjorde underveis.

Ca. to timer

Kommunen gjør kort rede for «sine valg av innsatsområder» i «DelTa» og presenterer evalueringene. Vi reflekterer sammen rundt følgende spørsmål;

- Har vi gjennomført de tiltakene vi satte opp i handlingsplanen?
- Hva var det som hjalp oss fremover?
- Hva har vi ikke fått til, og hva gjorde at vi strevde?
- Hvordan vil kommunen drifte tiltakene videre?

Det skrives referat fra møtet!

VELKOMMEN!

Mal for evaluering

Målet med evalueringen er å skape bevissthet om hva vi har oppnådd, og å lære noe av det vi gjorde underveis.

Ta utgangspunkt i mal for handlingsplan og svar på spørsmålene i evalueringsmalen ved å fylle ut rubrikkene under:

Hvilket innsatsområde og arbeidsseminar valgte vi?	
Hvorfor valgte vi dette innsatsområdet?	
Har vi gjennomført de tiltakene vi satt opp i handlingsplanen?	
Har vi nådd målene våre?	
Hva var det som hjalp oss fremover?	
Hva har vi ikke fått til?	
Hva gjorde at vi strevde?	
Er tiltakene forankret i aktuelle tjenester i kommunen med ansvar for gjennomføring?	
Er innsatsområdene vi prioriterte forankret i rusmiddelpolitisk plan i kommunen eller annet planverk?	
Underskrift og dato;	

Kompetansesenter rus - Midt-Norge

www.stolav.no/KoRus

Kompetansesenter rus - Midt-Norge

ST. OLAVS HOSPITAL
UNIVERSITETSSYKEHUSET I TRONDHEIM

Helsedirektoratet

Kontaktinformasjon:

Kontaktadresse hovedkontor Trondheim:
St. Olavs Hospital HF Klinikk for rus- og avhengighetsmedisin

Kompetansesenter rus - Midt-Norge
Postboks 3250 Sluppen, NO-7006 Trondheim

E-postadresse: KoRus@stolav.no
Telefon: 73 86 29 00 / 06800